

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final report)

โครงการวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงผึ้งเพื่อการเพิ่มผลผลิตพืชและคุณภาพน้ำผึ้ง
Research and Development of Beekeeping for
Productivity and Quality of Honey Bee

แผนงานการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรบนพื้นที่สูง

โดย

ธีรนาถ คักดีปรีชากุล และคณะ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final report)

โครงการวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงผึ้งเพื่อการเพิ่มผลผลิตพืชและคุณภาพน้ำผึ้ง
Research and Development of Beekeeping for
Productivity and Quality of Honey Bee

แผนงานการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรบนพื้นที่สูง

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. นางสาวธีรนาฏ ศักดิ์ปรีชากุล

2. นางสาวจิราวรรณ ปันใจ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

กันยายน 2563

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเกษตรกรและเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยเป้า อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสบเมย อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน ที่ร่วมทดสอบงานวิจัยในครั้งนี้ ตลอดจนผู้ช่วยคนงานในพื้นที่ ที่ให้การช่วยเหลือประสานงานทั้งด้านความสะดวกในการทำงาน การเก็บข้อมูล การใช้สถานที่ต่างๆ รวมทั้งให้ความร่วมมืองานวิจัยขึ้นนี้ได้สำเร็จลุล่วงโครงการในครั้งนี้

กันยายน 2563

คณะผู้วิจัย

คณะผู้วิจัย

1. ชื่อหัวหน้าโครงการ หน่วยงานสังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ E-mail

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	นางสาวธีรนาฏ ศักดิ์ปรีชากุล
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Miss Teeranat Sakpreechakul
คุณวุฒิ	ปริญญาโท
ตำแหน่ง	นักวิจัย
หน่วยงาน	สำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่	65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์/โทรสาร	053-328496-8 ต่อ 3403 / 053-328494
E-mail	Teeranats@hrdi.or.th

2. ชื่อและสถานที่ติดต่อของนักวิจัย หน่วยงานสังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ E-mail

ชื่อ-สกุล	นางสาวจิราวรรณ ปันใจ
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Miss Jirawan Panjai
คุณวุฒิ	ปริญญาโท
ตำแหน่ง	นักวิจัย
หน่วยงาน	สำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่	65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์/โทรสาร	0-5332-8497 ต่อ 3401/ 0-5332-8494
E-mail	jipanjai@gmail.com

สารบัญเรื่อง

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
คณะผู้วิจัย	ข
สารบัญ	ค
บทคัดย่อ	ฉ
Abstract	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตการศึกษา	3
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	4
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	16
สถานที่ดำเนินการวิจัย	19
แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ	19
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย	20
บทที่ 4 ผลการวิจัย	21
บทที่ 5 สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย	55
เอกสารอ้างอิง	56

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เกษตรกรที่ร่วมทดสอบงานวิจัยการเลี้ยงผึ้งโพรงในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ สบเมย อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน	21
2	เกษตรกรที่ร่วมทดสอบงานวิจัยการเลี้ยงผึ้งโพรงในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่	21
3	เกษตรกรที่ร่วมทดสอบงานวิจัยการเลี้ยงผึ้งโพรงในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่	22
4	ผลผลิตน้ำผึ้งของเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ สบเมย อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน	26
5	ผลผลิตน้ำผึ้งของเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่	27
6	ผลผลิตน้ำผึ้งของเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯ ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่	28
7	อัตราการระเหยความชื้นของน้ำผึ้งในแต่ละกรรมวิธี และคุณภาพน้ำผึ้ง %RH และ %Brix ก่อนและหลัง การทดสอบ	50
8	ผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำผึ้งหลังการระเหยความชื้นในน้ำผึ้ง และเก็บรักษาไว้ที่อุณหภูมิห้องเป็นระยะเวลา 1 เดือน	52
9	ผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำผึ้งหลังการระเหยความชื้นในน้ำผึ้ง และเก็บรักษาไว้ที่อุณหภูมิห้องเป็นระยะเวลา 3 เดือน	53

สารบัญภาพ

ตารางที่		หน้า
1	อัตราการบินเข้ารังของผึ้งโพรงช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2563	23
2	อัตราการบินออกรังของผึ้งโพรงช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2563	24
3	อุณหภูมิнокรังโดยรอบแปลงทดสอบในการเลี้ยงผึ้งโพรงช่วงเดือนสิงหาคม 2562 – กรกฎาคม 2563	24
4	ความชื้นนอกรังโดยรอบแปลงทดสอบในการเลี้ยงผึ้งโพรงช่วงเดือนสิงหาคม 2562 – กรกฎาคม 2563	25
5	การขยายรังและประชากรผึ้งโพรงอายุนับตั้งแต่ผึ้งเข้ารัง ช่วง 1-6 เดือนก่อนการเก็บเกี่ยวน้ำผึ้ง	25
6	ขั้นตอนการเก็บเกี่ยวน้ำผึ้งจากผึ้งโพรงโดยวิธีคัดหลอดรวงผึ้งแล้ใช้ถังกรองน้ำผึ้งแบบ Strainer	29
7	ตัวอย่างชนิดเกสรพืชในน้ำผึ้งจากผึ้งโพรง	31
8	โรคหนอนเน่าอเมริกัน	33
9	ไรวาร์ริว	33
10	ไรทรอพีลีแลปส์	34
11	ไรวาร์ริว และไรทรอพีลีแลปส์	35
12	มด <i>Oecophylla smaragdula</i>	35
13	ตัวต่อหัวเสือ	36
14	หนอนกินไขผึ้ง	37
15	หนอนกินไขผึ้ง	38
16	ทามูลสัตว์รอบๆ รอยแตกของลังไม้โดยรอบ	38
17	วิธีการใช้เหยื่อล่อต่อหัวเสือเพื่อป้องกันไม่ให้เข้ารังผึ้ง	39
18	รอยผงชันเจียรรอบๆ รังผึ้ง และทาน้ำมันจี้ไล่บริเวณขาตั้งรังผึ้ง	39
19	ต้นแบบลังเลี้ยงผึ้งแบบน้ำผึ้งคอนสำเร็จรูป	40
20	ทดสอบต้นแบบลังเลี้ยงผึ้งพันธุ์ในรูปแบบน้ำผึ้งคอนสำเร็จรูป	41
21	ประชากรผึ้งเปรียบเทียบระหว่างลังแบบไต้หวัน (ลังแบบเดิม) และต้นแบบลังแบบน้ำผึ้งคอน (ลังแบบใหม่)	42
22	ย้ายประชากรผึ้งและวางลังผึ้งซ้อนทับขึ้นด้านบน	43
23	การจัดการรังเลี้ยงผึ้งโดยให้อาหารเสริมสำเร็จรูปและให้สารละลายน้ำตาล	43
24	การเจริญเติบโตของผึ้งพันธุ์ในกล่องพลาสติกใสในแต่ละเดือน	44

สารบัญภาพ (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
25	การทดสอบวิธีการลดความชื้นของน้ำฝิ่งจากฝิ่งโพรงเพื่อให้ได้คุณภาพ	46
26	ชี้แจงวัตถุประสงค์และดำเนินกิจกรรมร่วมกับเกษตรกร	46
27	ขั้นตอนการทดสอบวิธีการลดความชื้นแบบปิดและแบบเปิดร่วมกับ เกษตรกรบนพื้นที่สูง	47
28	ความชื้นของน้ำฝิ่งที่ลดลงในแต่ละกรรมวิธี	50
29	ความหวานของน้ำฝิ่งที่เพิ่มขึ้นในแต่ละกรรมวิธี	50
30	คู่มือการเลี้ยงฝิ่งโพรงบนพื้นที่สูง	54

